

دیوان بین المللی دادگستری

۲۰۱۸

سال ۲۰۱۸

۳ اکتبر

فهرست عمومی

شماره ۱۷۵

۳ اکتبر ۲۰۱۸

موارد نقض ادعایی عهدنامه مودت، روابط اقتصادی و حقوق کنسولی

(جمهوری اسلامی ایران علیه ایالات متحده آمریکا)

درخواست اتخاذ اقدامات موقتی

دستور^۱

اعضای حاضر: رئیس یوسف، نایب رئیس چو، قاضی تومکا، آبراهام، بنونا، کانچاندو ترینداد، گاجا، بنداری، رابیسنون، کرفورد، سلام، ایواساوا و قضات اختصاصی براور، ممتاز، دبیر کورو^۲

دیوان بین المللی دادگستری،

متشکل از اعضای فوق،

پس از مشورت،

با توجه به مواد ۴۱ و ۴۸ از اساسنامه دیوان و مواد ۷۳، ۷۴ و ۷۵ از قواعد دیوان،

دستور زیر را صادر می کند:

در حالیکه:

^۱ برگردان به فارسی: کتابیون حسین‌نژاد
^۲ President Yusuf; Vice-President Xue; Judges Tomka, Abraham, Bennouna, Cancado Trindade, Gaja, Bhandari, Robinson, Crawford, Gevorgian, Salam, Iwasawa; Judges ad hoc Brower, Momtaz; Registrar Couvreur.

۱) در ۱۶ ژوئیه ۲۰۱۸ جمهوری اسلامی ایران (از این پس، ایران)، دادخواست شروع رسیدگی را علیه ایالات متحده آمریکا (از این پس، ایالات متحده)، در خصوص موارد نقض ادعایی عهدنامه مودت، روابط اقتصادی و حقوق کنسولی میان ایران و ایالات متحده که در تاریخ ۱۵ اوت ۱۹۵۵ در تهران امضا و در ۱۶ ژوئن ۱۹۵۷ لازم الاجرا شد (از این پس، عهدنامه مودت یا عهدنامه ۱۹۵۵)، در دفتر دیوان به ثبت رساند؛

۲) ایران در پایان دادخواست خود از دیوان می خواهد نسبت به موارد زیر رسیدگی کرده، دستور داده و اعلام کند:

الف - ایالات متحده از طریق تحریم‌های ۸ می و تحریم‌های بیشتر اعلام شده مورد اشاره در دادخواست حاضر، تعهدات خود در برابر ایران به موجب مواد (۱)۴، (۱)۷، (۱)۸، (۲)۸، (۲)۹ و (۱)۱۰ عهدنامه مودت را در خصوص ایران، اتباع و شرکت های ایرانی نقض کرده است؛

ب - ایالات متحده باید، به روش منتخب خود، تحریم های ۸ می را فوراً پایان دهد؛

ج - ایالات متحده باید فوراً به تهدیدهای خود در مورد تحریم‌های بیشتر مورد اشاره در دادخواست حاضر پایان دهد؛

د - ایالات متحده باید تضمین کند که هیچ اقدامی برای دور زدن تصمیم صادره از دیوان در پرونده حاضر انجام نخواهد داد و تضمین عدم تکرار نقض های عهدنامه مودت را بدهد؛

ه - ایالات متحده باید برای نقض تعهدات حقوقی بین المللی غرامتی به میزان مقرر از سوی دیوان در مرحله بعدی از رسیدگی پرداخت کند. ایران حق خود را به ارائه و تقدیم ارزیابی دقیق به دیوان از میزان خسارتی که ایالات متحده موظف به پرداخت آن است، محفوظ خواهد داشت.»

۳) ایران در دادخواست خود در صدد است صلاحیت دیوان را بر مبنای بند ۱ ماده ۳۶ اساسنامه دیوان و بند ۲ ماده ۲۱ عهدنامه ۱۹۵۵ ثابت کند.

۴) همچنین ایران، در ۱۶ ژوئیه ۲۰۱۸ درخواستی برای اتخاذ اقدامات موقتی به استناد ماده ۴۱ اساسنامه و مواد ۷۳، ۷۴ و ۷۵ از قواعد دیوان، تقدیم کرده است.

۵) ایران در پایان درخواست خود برای اتخاذ اقدامات موقتی،

«در حق خود و در حق اتباع خود،^۳ از دیوان تقاضا دارد که تا صدور رای نهایی در پرونده، مقرر دارد:

الف - که ایالات متحده باید فوراً همه اقدامات در اختیار خود را برای تضمین تعلیق اجرا و الزام همه تحریم های ۸ می، از جمله تحریم های فراسرزمینی، انجام داده و از تهدید و اعمال تحریم های بیشتر اعلام شده و اقداماتی که اختلاف مطروحه در برابر دیوان را تشدید کرده یا گسترش دهد، خودداری کند؛

³ parens patriae

ب - که ایالات متحده باید فوراً اجازه اجرای کامل معاملاتی که قبلاً مجوز آن‌ها، به طور کلی یا جزئی، صادر شده به ویژه برای فروش یا اجاره به شرط تملیک هواپیماهای مسافربری، تجهیزات و قطعات هواپیمایی صادر کند؛

ج - که ایالات متحده باید ظرف ۳ ماه گزارشی از اقدامات خود به موجب بندهای (الف) و (ب) ارائه کند؛

د - که ایالات متحده باید به ایرانیان و اتباع و شرکت های آمریکایی و غیرآمریکایی اطمینان دهد که از دستور دیوان تبعیت می کند و باید به هرگونه و هرشکل بیانیه یا اقدامی که افراد و نهادهای آمریکایی و غیرآمریکایی را از همکاری یا ادامه همکاری های اقتصادی با ایران و اتباع و شرکت های ایرانی باز می دارد، پایان دهد؛

ه - که ایالات متحده باید از اتخاذ هرگونه اقدامی که ممکن است در ارتباط با تصمیم دیوان در ماهیت، خللی به حقوق ایران و اتباع و شرکت های ایرانی به موجب عهدنامه مودت وارد آورد، خودداری کند.»

۶ - مدیر دفتر فوراً دادخواست را بر طبق بند ۲ ماده ۴ اساسنامه دیوان و درخواست اتخاذ اقدامات موقتی را بر طبق بند ۲ ماده ۷۳ قواعد دیوان، به اطلاع ایالات متحده رساند. همچنین دبیرکل سازمان را از ثبت دادخواست و درخواست توسط ایران مطلع کرد.

۷ - مدیر دفتر در موعد مقرر در بند ۳ ماده ۴۰ از اساسنامه دیوان، با ارسال متن چاپی دو زبانه دادخواست به اعضای سازمان ملل از طریق دبیرکل، این دولت ها را از ثبت دادخواست و درخواست مطلع کرد.

۸ - مدیر دفتر با ارسال نامه های مورخ ۱۸ ژوئیه ۲۰۱۸ به اطلاع دو طرف رساند که مطابق بند ۳ ماده ۷۴ از قواعد، دیوان ۲۷، ۲۸، ۲۹ و ۳۰ اوت ۲۰۱۸ را به عنوان تاریخ جلسه استماع شفاهی به درخواست اتخاذ اقدامات موقتی تعیین کرده است.

۹ - مدیر دفتر در ۱۸ ژوئیه ۲۰۱۸، به اطلاع هر دو طرف رساند که عضو آمریکایی دیوان، بر مبنای بند ۱ ماده ۲۴ اساسنامه، قصد خود بر عدم شرکت در تصمیم گیری در این پرونده را به اطلاع رئیس دیوان رسانده است. بر طبق ماده ۳۱ اساسنامه و بند ۱ ماده ۳۷ از قواعد دیوان، ایالات متحده آقای چارلز براون را به عنوان قاضی اختصاصی در این پرونده انتخاب نمود.

۱۰ - از آنجا که هیچ قاضی با تابعیت ایرانی در کرسی قضاوت دیوان نمی باشد، ایران حق خود را به موجب ماده ۳۱ اساسنامه در انتخاب قاضی اختصاصی برای پر کردن این کرسی اعمال کرد: آقای جمشید ممتاز.

۱۱ - در ۲۳ ژوئیه ۲۰۱۸، رئیس دیوان، وفق بند ۷ ماده ۷۴ از قواعد دیوان، اطلاعیه فوری را برای وزیر خارجه ایالات متحده ارسال کرده و از دولت ایالات متحده خواست «به گونه ای عمل کند که دستور دیوان در مورد درخواست اتخاذ اقدامات موقتی، آثار مقتضی خود را داشته باشد». کپی از آن نامه برای نماینده ایران ارسال شد.

۱۲ - طی نامه مورخ ۲۷ ژوئیه ۲۰۱۸، نماینده ایالات متحده به اطلاع دیوان رساند که این دولت «قویاً و بر مبنای دلایل متعددی به دادخواست ایران اعتراض داشته و بر این نظر است که دیوان آشکارا فاقد صلاحیت در این پرونده می‌باشد.» نماینده، به طور خاص، اظهار داشت که «همه عناصر مندرج در دادخواست و درخواست ایران برای اقدامات موقتی از برنامه جامع اقدام مشترک [ناشی شده است]» که حاوی شرط صلاحیت دیوان بین‌المللی دادگستری نمی‌باشد. همچنین، نماینده ایالات متحده بیان داشت که «موضوعات مورد اعتراض ایران خارج از محدوده عهدنامه مودت [۱۹۵۵ بوده] و خارج از صلاحیت محدودی است که ماده (۱) ۲۱ با در نظر گرفتن ماده (۲) ۲۰ عهدنامه اعطا می‌کند.»

۱۳ - در جلسه علنی، دفاعیات شفاهی در مورد درخواست صدور اقدامات موقتی توسط افراد زیر ارائه شد:

از طرف ایران:

آقای محسن محبی،

آقای آلن پله،

آقای شان اوگی،

آقای ساموئل وُرزورث

آقای ژان مارک توونین.^۴

از طرف ایالات متحده:

خانم جنیفر جی. نیوستد

آقای دونالد ارل چلدرس^۳

خانم لیزا جی. گروش

سر دانیال بتهلم.^۵

۱۴ - در پایان دومین دور جلسه استماع شفاهی، ایران از دیوان خواست که تدابیر موقتی زیر را اتخاذ کند:

الف - ایالات متحده باید فوراً همه تدابیر در اختیار خود را برای تضمین تعلیق اجرا و الزام همه تحریم‌های ۸ می، از جمله تحریم‌های فراسرزمینی، انجام داده و از تهدید و اعمال تحریم‌های بیشتر اعلام شده و اقداماتی که اختلاف مطروحه در برابر دیوان را تشدید کرده یا گسترش دهد، خودداری کند؛

ب - ایالات متحده باید فوراً اجازه اجرای کامل معاملاتی که قبلاً مجوز آن‌ها، به طور کلی یا جزئی، صادر شده به ویژه برای فروش یا اجاره به شرط تملیک هواپیماهای مسافربری، تجهیزات و لوازم یدکی هواپیمایی صادر کند؛

ج - ایالات متحده باید ظرف ۳ ماه گزارشی از اقدامات خود به موجب بندهای (الف) و (ب) را ارائه کند؛

د - ایالات متحده باید به ایرانیان و اتباع و شرکت‌های آمریکایی و غیرآمریکایی اطمینان دهد که از دستور دیوان تبعیت می‌کند و باید به هرگونه و هر شکل بیانه یا اقدامی که افراد و نهادهای آمریکایی و

⁴ Mr. Alain Pellet, Mr. Sean Aughey, Mr. Samuel Wordsworth, Mr. Jean-Marc Thouvenin.

⁵ Ms Jennifer G. Newstead, Mr. Donald Earl Childress III, Ms Lisa J. Grosh, Sir Daniel Bethlehem.

غیرآمریکایی را از همکاری یا ادامه همکاری های اقتصادی با ایران و اتباع و شرکت های ایرانی باز می دارد، پایان دهد؛

ه - ایالات متحده باید از اتخاذ هرگونه اقدامی که ممکن است در ارتباط با تصمیم دیوان در ماهیت، خللی به حقوق ایران و اتباع و شرکت های ایرانی به موجب عهدنامه مودت وارد آورد، خودداری کند.

۱۵ - در پایان دومین دور جلسه استماع شفاهی، ایالات متحده از دیوان خواست «درخواست ثبت شده ایران برای اتخاذ اقدامات موقتی را رد کند.»

*

* *

الف - زمینه واقعی

۱۶ - از سال ۲۰۰۶، شورای امنیت سازمان ملل، با تصویب قطعنامه های (۲۰۰۶) ۱۶۹۶، (۲۰۰۷) ۱۷۳۷، (۲۰۰۷) ۱۷۴۷، (۲۰۰۸) ۱۸۰۳، (۲۰۱۰) ۱۹۲۹ در پی گزارش های آژانس بین المللی انرژی اتمی (از این پس، آژانس) که انتقادهایی را در مورد پایبندی ایران به تعهدات خود به موجب معاهده منع گسترش سلاح های هسته‌ای (که در سال ۱۹۷۰ به تصویب ایران رسید) مطرح می‌کرد، از ایران خواست به برخی از فعالیت های هسته‌ای خود پایان دهد. همچنین شورای امنیت، به هدف تضمین پایبندی ایران، تحریم هایی را وضع کرد. برخی کشورها نیز «تحریم های» اضافی بر ایران وضع کردند.

۱۷ - در ۱۶ ژوئیه ۲۰۱۵، چین، فرانسه، آلمان، فدراسیون روسیه، انگلستان و ایالات متحده با حضور نماینده عالی اتحادیه اروپا در امور خارجه و سیاست امنیتی و جمهوری اسلامی ایران، برنامه بلند مدت جامع اقدام مشترک (از این پس، برجام یا برنامه) را در مورد برنامه هسته ای ایران تصویب کردند. هدف اعلام شده این برنامه تضمین صرفاً صلح آمیز بودن ماهیت برنامه هسته ای ایران و «لغو جامع همه تحریم های شورای امنیت سازمان ملل و همچنین تحریم های چندجانبه و ملی مرتبط با برنامه هسته ای ایران شامل اقداماتی برای دسترسی به تجارت، فناوری، تامین مالی و انرژی» بود. برای نظارت بر اجرای برجام، کمیسیون مشترکی تاسیس شد. از آژانس خواسته شد که نظارت و راستی آزمایی اجرای داوطلبانه ترتیبات هسته ای مندرج در بخش مرتبط برجام را برعهده گیرد.

۱۸ - در ۲۰ ژوئیه ۲۰۱۵، شورای امنیت سازمان ملل قطعنامه (۲۰۱۵) ۲۲۳۱ را تصویب کرد که در ضمن آن برجام را تایید و «اجرای کامل [آن] بر مبنای زمانی مندرج در برجام» را خواستار شد. در همان قطعنامه، شورای امنیت، به طور خاص، پایان یافتن مقررات قطعنامه های سابق شورای امنیت در مورد پرونده هسته ای ایران، تحت شرایط خاص، را پیش بینی (بندهای ۹-۷) و تدابیری در اجرای برجام (بندهای ۲۰-۱۶) مقرر کرد. متن برجام در ضمیمه الف قطعنامه (۲۰۱۵) ۲۲۳۱ گنجانده شده است.

۱۹ - در ۱۶ ژانویه ۲۰۱۶، رئیس جمهور ایالات متحده با صدور فرمان اجرایی ۱۳۷۱۶ برخی از فرمان‌های اجرایی قبلی در مورد «تحریم‌های» علیه ایران و اتباع ایرانی و مرتبط با برنامه هسته‌ای را لغو یا اصلاح کرد.

۲۰ - در ۸ می ۲۰۰۸، رئیس جمهور ایالات متحده با صدور یادداشت امنیت ملی ریاست جمهوری^۶ پایان حضور ایالات متحده در برجام را اعلام و دستور وضع مجدد «تحریم‌های برداشته شده یا لغو شده در ارتباط با برجام» را صادر کرد. در این یادداشت، رئیس جمهور ایالات متحده با اظهار اینکه «ایرانیان یا نیروهای مورد حمایت ایران در سوریه، عراق و یمن حضور داشته و به کنترل بخش‌هایی از لبنان و غزه ادامه می‌دهند»، اضافه کرد که ایران علناً اعلام کرده است که دسترسی آژانس به سایت‌های نظامی را رد خواهد کرد و همچنین در سال ۲۰۱۶ ایران برای دوبار سطح مجاز انباشت آب سنگین در برجام را نقض کرده است. یادداشت ریاست جمهوری بیان می‌داشت که منافع ملی آمریکا وضع مجدد تحریم‌ها «هر چه زودتر» و «در هر حال ظرف ۱۸۰ روز» از زمان صدور یادداشت را مقتضی می‌دارد. همچنین به موجب یادداشت، وزیر امور خارجه و وزیر خزانه داری، از جمله، موظف شدند هرگونه اقدامات اجرایی ضروری را برای «وضع مجدد تحریم‌های لغو شده به موجب فرمان اجرایی ۱۳۷۱۶ مورخ ۱۶ ژانویه ۲۰۱۶» تهیه کرده؛ و مقدمات تهیه فهرست مجددی از افراد خارج شده از هرگونه «فهرست تحریم‌های» مرتبط در چارچوب برجام را، که مناسب بدانند، فراهم کنند؛ و «مقررات تحریم‌های» مرتبط را بازنگری کرده؛ و استثناهای محدودی در طول دوران کاهش^۷، که مناسب بدانند، صادر کنند.

۲۱ - در همین زمان، دایره کنترل اموال خارجی وزارت خزانه داری ایالات متحده اعلام کرد که «تحریم‌ها» در دو گام اجرا می‌شوند. پس از پایان نخستین دوره کاهش ۹۰ روزه، یعنی ۶ اوت ۲۰۱۸، ایالات متحده برخی از «تحریم‌های» مرتبط با، به طور خاص، معاملات مالی، تجارت فلزات، واردات فرش و مواد غذایی ایرانی و صادرات هواپیماهای مسافربری تجاری و تجهیزات آن را مجدداً وضع می‌کند. پس از پایان دومین دور کاهش ۱۸۰ روزه، یعنی ۴ نوامبر ۲۰۱۸، ایالات متحده «تحریم‌های» دیگری وضع خواهد کرد.

۲۲ - در ۶ اوت ۲۰۱۸، رئیس جمهور ایالات متحده با صدور فرمان اجرایی ۱۳۸۴۶، برخی «تحریم‌ها» علیه ایران و اتباع ایرانی را مجدداً وضع کرد. به طور خاص، بخش ۱ در مورد «تحریم‌های مرتبط با حمایت از خرید یا تهیه دلار آمریکایی یا فلزات قیمتی توسط دولت ایران؛ برخی ایرانیان؛ بخش‌های انرژی، کشتیرانی و کشتی‌سازی و عاملان بنادر» است. بخش ۲ در مورد «تحریم‌های مربوط به کارگزاری و حوالجات^۸ مربوط به بخش خودروسازی؛ برخی ایرانیان؛ و تجارت نفت ایران، فرآورده‌های نفتی و محصولات پتروشیمی» می‌باشد. بخش ۳، ۴ و ۵ چگونگی «تحریم‌های فهرست انتخابی»^۹ مرتبط با بخش خودروسازی و تجارت صنعت نفت ایران، فرآورده‌های نفتی و محصولات پتروشیمی» را بیان می‌کند. بخش ۶ در مورد «تحریم‌های مربوط به ریال ایران» است. بخش ۷ بر می‌گردد به «تحریم‌های مرتبط با تغییر کالاها برای مردم ایران، انتقال کالا یا فناوری‌ها به ایران که احتمال استفاده از آن برای ارتکاب نقض حقوق بشر و سانسور

⁶ National Security Presidential Memorandum

⁷ wind-down period.

⁸ Correspondent and Payable-Through Account

⁹ Menu-based

وجود دارد». بخش ۸ مربوط است به «نهادهای تحت کنترل یا متعلق به آمریکایی ها که ثبت یا مدیریت آن در خارج از ایالات متحده باشد». سایر فرمان‌های اجرایی ناظر بر اجرای تعهدات ایالات متحده به موجب برجام، در بخش ۹ لغو شدند.

۲۳ - بخش ۲ (ه) فرمان اجرایی ۱۳۸۶۴ مقرر می دارد که بخشی از زیرفصل‌های بخش ۳ نباید در خصوص افرادی اعمال شود که در حال انجام یا تسهیل انجام معامله ای برای ارائه (و از جمله فروش) اقلام کشاورزی، غذا یا دارو یا تجهیزات پزشکی به ایران هستند.

ب - صلاحیت علی الظاهر

۱ - دیباچه کلی

۲۴ - دیوان تنها هنگامی می تواند مبادرت به اتخاذ اقدامات موقتی کند که علی الظاهر به نظر برسد مقررات مورد استناد خواهان مبنایی برای اعمال صلاحیت فراهم می کند، اما لازم نیست دیوان به طور قطعی قانع شود که در خصوص ماهیت قضیه صلاحیت دارد. (نک. برای نمونه به *Jadhav (India v. Pakistan)*, *Provisional Measures, Order of 18 May 2017, I.C.J. Reports 2017*, p. 236, para. 15)

۲۵ - در قضیه حاضر، ایران در صدد است که صلاحیت دیوان را بر مبنای بند ۱ ماده ۳۶ از اساسنامه دیوان و بند ۲ ماده ۲۱ عهدنامه مودت (نک به بند ۳ در فوق) ثابت کند. دیوان باید در ابتدا مشخص کند که آیا صلاحیت علی الظاهر برای رسیدگی به ماهیت پرونده را دارد تا بتواند - در صورت وجود دیگر شرایط لازم - مبادرت به اتخاذ اقدامات موقتی کند.

۲۶ - بند ۲ ماده ۲۱ عهدنامه مودت مقرر می دارد:

«هر اختلافی بین طرفین معظمین متعاهدین در مورد تفسیر یا اجرای عهدنامه فعلی که از طریق دیپلماسی به نحو رضایت بخش فیصله نیابد به دیوان دادگستری بین المللی ارجاع خواهد شد مگر این که طرفین معظمین متعاهدین موافقت کنند که اختلاف به وسائل صلح جویانه دیگری حل شود.»

۲ - وجود یک اختلاف در خصوص تفسیر یا اجرای عهدنامه مودت

۲۷ - بند ۲ ماده ۲۱ عهدنامه مودت، صلاحیت دیوان را مشروط به وجود اختلاف ناظر بر تفسیر یا اجرای معاهده نموده است. در نتیجه، دیوان باید به صورت علی الظاهر وجود دو شرط متفاوت را تایید کند: وجود اختلاف میان طرفین و مربوط بودن این اختلاف به «تفسیر یا اجرای» معاهده ۱۹۵۵.

۲۸ - هماگونه که دیوان مکرراً اعلام داشته است، اختلاف زمانی وجود دارد که دولت‌ها آشکارا دیدگاه‌های متفاوتی در مورد مساله اجرا یا عدم اجرای برخی از تعهدات بین‌المللی داشته باشند (نک. به *Application of the International Convention for the Suppression of the Financing of Terrorism and of the International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination (Ukraine v. Russian Federation), Provisional Measures, Order of 19 April 2017, I.C.J. Reports 2017*, p. 115, para. 22, citing *Alleged Violations of Sovereign Rights and Maritime Spaces in the Caribbean Sea (Nicaragua v. Colombia), Preliminary Objections, Judgment, I.C.J. Reports South West Africa (Ethiopia v. South Africa; Liberia v. South Africa), Preliminary Objections, Judgment, I.C.J. Reports 1962*, p. 328).

۲۹ - دیوان در نظر دارد که در قضیه حاضر طرفین اعتراضی به وجود اختلاف ندارند، بلکه در مورد اینکه آیا اختلاف به «تفسیر یا اجرای» معاهده ۱۹۵۵ مربوط می‌شود یا خیر، نظرات متفاوتی دارند.

۳۰ - برای تعیین اینکه آیا اختلاف میان طرفین به «تفسیر یا اجرای» معاهده ۱۹۵۵ بازمی‌گردد، دیوان نمی‌تواند توجه خود را محدود به این مساله کند که یک طرف مدعی است معاهده اجرا می‌شود و طرف دیگر آن را رد می‌کند. (نک. *Immunities and Criminal Proceedings (Equatorial Guinea v. France)*, (Provisional Measures, Order of 7 December 2016, I.C.J. Reports 2016 (II), p. 1159, para. 47). بلکه دیوان باید خود تعیین کند که آیا اقدامات مورد اعتراض خواهان، علی‌الظاهر در محدوده مقررات این معاهده قرار می‌گیرد و، متعاقباً، اختلاف به گونه‌ای است که دیوان صلاحیت موضوعی برای رسیدگی به آن را دارد.

* * *

۳۱ - ایران مدعی است اختلاف میان طرفین به «تفسیر یا اجرای معاهده مودت» مربوط می‌شود و بیان می‌دارد که اختلاف، به نقض تعهدات آمریکا، به ویژه بر مبنای بند ۱ ماده ۴ (رفتار عادلانه و منصفانه)، بند ۱ ماده ۷ (ممنوعیت اعمال محدودیت بر هرگونه پرداخت و ارسال و سایر انتقالات مالی)، بند ۱ و ۲ ماده ۸ (شرط رفتار ملل کامله الوداد برای صادرات یا واردات محصولات در اموری خاص)، بند ۲ ماده ۹ (شرط رفتار ملی یا ملل کامله الوداد با افراد و شرکت‌ها برای صادرات یا واردات) و ۳ (ممنوعیت اتخاذ اقدامات تبعیض آمیز در خصوص توانایی صادرکنندگان و واردکنندگان در تحصیل بیمه دریایی) و بند ۱ ماده ۱۰ (آزادی تجارت) از معاهده ۱۹۵۵ مربوط می‌شود. ایران توضیح می‌دهد که این موارد نقض، نتیجه تصمیم ایالات متحده است در ۸ می ۲۰۱۸ در «وضع مجدد و الزام تحریم‌هایی» که پیش‌تر در ارتباط با برجام لغو شده بود و همچنین سایر گفته‌های رئیس‌جمهور ایالات متحده مبنی بر اعمال «تحریم‌های بیشتر». به نظر ایران، برجام صرفاً بستری است که «تحریم‌ها» در بطن آن اتخاذ شده‌اند. ایران تاکید دارد که تصمیم ایالات متحده در خروج از برجام، موضوع اختلاف ارجاع شده به دیوان نیست.

۳۲ - ایران در خصوص بند ۱ ماده ۲۰ عهدنامه ۱۹۵۵، که شامل فهرستی از اقداماتی است که اتخاذ آن توسط معاهده منع نشده، ادعا می‌کند که این ماده، اختلاف در اینکه این تدابیر به «تفسیر یا اجرای» معاهده بازگردد را مستثنی نمی‌کند. ایران استدلال می‌کند که چنین اختلافی می‌تواند در مورد اجرای بند ۱ ماده ۲۰ بوده و به مشروعیت اقداماتی که ادعا می‌شود به موجب این ماده اتخاذ شده‌اند، بازگردد. در نتیجه، ایران مدعی است که دیوان می‌تواند در مورد اختلافاتی راجع به این اقدامات صلاحیت داشته باشد. ایران یادآور می‌شود که دیوان در رای خود در سال ۱۹۹۶ در مرحله ایرادات مقدماتی در قضیه سکوه‌های نفتی (جمهوری اسلامی ایران علیه ایالات متحده آمریکا) اعلام کرده بود که معاهده ۱۹۵۵ حاوی «هیچ قاعد ای که صراحتاً برخی از مسائل را از صلاحیت دیوان خارج کند» نیست. همچنین، ایران یادآور می‌شود که به نظر دیوان بند (د) ۱ ماده ۲۰ که مقرر می‌دارد عهدنامه ۱۹۵۵ مانع اتخاذ تدابیر ضروری، از جمله برای حمایت از منافع امنیتی اساسی یک طرف نمی‌شود، صلاحیت دیوان را محدود نکرده، بلکه به طرفین امکان دفاع در ماهیت در صورت وجود شرایط را می‌دهد (I.C.J. Reports 1996 (II), p. 811, para. 20). ایران مدعی است در قضیه حاضر دلیلی وجود ندارد تا دیوان از نتیجه گیری قبلی اش عدول کند مبنی بر اینکه مقررات ماده ۲۰ عهدنامه مودت ۱۹۵۵ لحاظ استثنائاتی است بر تعهدات ماهوی مندرج در معاهده و نه صلاحیت دیوان به موجب بند ۲ ماده ۲۱ معاهده.

۳۳ - همچنین ایران استدلال می‌کند که در هر حال «تحریم‌های» اعلام شده در ۸ می ۲۰۱۸ در استثنائات مندرج در بند ۱ (ب) و (د) ماده ۲۰ عهدنامه مودت مورد استناد ایالات متحده قرار نمی‌گیرد. در خصوص بند ۱ (ب) ماده ۲۰ که مانع اجرای تدابیر «مربوط به موادی که ذرات آنها قابل شکافتن است و مواد فرعی رادیواکتیو یا منابع آن» نمی‌شود، ایران معتقد است که «تحریم‌ها»، در واقعیت، به موادی که ذرات آنها قابل شکافتن است و مواد فرعی رادیواکتیو یا منابع آن مربوط نمی‌شود. ایران تأکید می‌کند که هیچ یک از معاملات هدف «تحریم‌ها» شامل چنین موادی نیستند. در خصوص بند ۱ (د) ماده ۲۰، ایران مدعی است که حتی اگر «صلاحید گسترده ای» در مورد اجرای این ماده به دولت استناد کننده داده شود، بازهم این ماده می‌بایستی با توجه به اصل حسن نیت آن دولت اجرا شود. آن دولت باید ثابت کند که اقدامات به راستی «برای حمایت از منافع امنیتی ضروری بوده اند». ایران در ادامه بیان می‌دارد که همه اتهاماتی که ایالات متحده علیه فعالیت‌های هسته‌ای ایران مطرح می‌کند، در تناقض با اسناد متعددی است که کمیسیون مشترک و آژانس صادر کرده اند. در نتیجه، ایران معتقد است که ایالات متحده نتوانسته ثابت کند که تدابیر «برای حمایت از منافع امنیتی اش ضروری بوده اند».

*

۳۴ - ایالات متحده ادعا می‌کند اختلاف میان طرفین به «تفسیر یا اجرای» عهدنامه ۱۹۵۵ مربوط نمی‌شود. در این خصوص، اولین استدلال ایالات متحده آن است که اختلاف مطروحه در چارچوب برجام مطرح شده و صرفاً مربوط به آن است. دوم آنکه تدابیر اعلام شده در ۸ می ۲۰۱۸، که نقض‌های ادعایی معاهده ۱۹۵۵ را تشکیل می‌دهند، در هر صورت مشمول استثنائات مندرج در بند ۱ ماده ۲۰ معاهده و به ویژه بندهای (ب) و (د) بوده و در نتیجه اختلاف در خارج از محدوده موضوعی معاهده ۱۹۵۵ قرار می‌گیرد.

۳۵ - ایالات متحده ادعا می‌کند که برجام یک سند چندجانبه مجزا است و حاوی هیچ شرط مراجعه به دیوان نیست. ایالات متحده استدلال می‌کند که تصمیم اعلام شده در ۸ می ۲۰۱۸ در پرتوی اقدامات ایران پس از تصویب برجام و بر مبنای نگرانی‌های امنیتی ملی در خصوص برخی از وجوه برجام گرفته شده است. بر طبق نظر ایالات متحده، برجام روش حل اختلاف متفاوتی را در نظر گرفته، که «در متن و ساختار ضرورتاً رضایت به صلاحیت دیوان را به نفع حل اختلاف از طریق کانال‌های سیاسی حذف می‌کند.»

۳۶ - استدلال ایالات متحده در خصوص محدوده بند ۱ ماده ۲۰ عهدنامه ۱۹۵۵ آن است که از آنجا که این ماده مقرر می‌کند معاهده نبایستی مانع «اجرای» تدابیر مندرج در این ماده شود، در نتیجه شرط صلاحیت دیوان در مورد هر اختلاف مربوط به «تفسیر یا اجرای» معاهده، «نسبت به تدابیر استثنا شده اعمال نمی‌شود». ایالات متحده معتقد است که بند ۱ ماده ۲۰ عهدنامه مودت، نتیجتاً قاعده صریحی است برای استثنای برخی اقدامات از موضوع معاهده و اضافه می‌کند که این ماده صلاحیت دیوان را در مورد ادعای ایران در پرونده حاضر از بین می‌برد. از این نظر، ایالات متحده نتیجه می‌گیرد که نسبت به آن دسته از اقدامات هیچ اختلافی در مورد «اجرا یا تفسیر» معاهده نمی‌تواند وجود داشته باشد و در نتیجه دیوان علی‌الظاهر نیز صلاحیت ندارد.

۳۷ - ایالات متحده به طور خاص در مورد استثنای مندرج در بند ۱ (ب) ماده ۲۰، موادی که ذرات آنها قابل شکافتن است، اعلام می‌دارد که متنی با چنین لغات قابل انعطافی، فضای قابل توجهی ایجاد می‌کند برای گسترش یا اتخاذ مجموعه‌ای از اقدامات در جهت کنترل و ممانعت از گسترش مواد هسته‌ای حساس. ایالات متحده اعلام می‌دارد که «تحریم‌های» اعلام شده در ۸ می ۲۰۱۸ به هدف و در پاسخ به کاستی‌های برجام در این زمینه می‌باشند. در مورد بند ۱ (د) ماده ۲۰، ایالات متحده معتقد است که این ماده «صلاحید گسترده‌ای» به دولت استناد کننده می‌دهد. به نظر ایالات متحده، وضع مجدد «تحریم‌های» اقتصادی مرتبط با برنامه هسته‌ای، که پس از برجام لغو شده بودند، بر مبنای تصمیمی است اساساً مرتبط با امنیت ملی، همانگونه که در یادداشت ریاست جمهوری در ۸ می ۲۰۱۸ آمده، و مشمول قاعده «امنیت اساسی» می‌شود.

* *

۳۸ - دیوان توجه دارد که این حقیقت که اختلاف میان طرفین در ارتباط با و در بستر تصمیم ایالات متحده برای خروج از برجام ایجاد شده به خودی خود نافی مرتبط بودن اختلاف به تفسیر یا اجرای معاهده مودت نمی‌شود (نک. *Oil Platforms (Islamic Republic of Iran v. United States of America), Preliminary*, pp. 811-812, para. 21). *Objection, Judgment, I.C.J. Reports 1996 (II)*، به طور کلی، برخی اقدامات ممکن است مشمول یک یا دو سند حقوقی شده و اختلاف مربوط به این اقدامات به «تفسیر یا اجرای» بیش از یک معاهده یا سند بازگردد. تا جاییکه اقدامات ایالات متحده پس از تصمیم به خروج از برجام بتواند ناقض برخی از تعهدات مندرج در عهدنامه مودت ۱۹۵۵ باشد، چنین اقداماتی به تفسیر یا اجرای آن سند باز می‌گردد.

۳۹ - دیوان همچنین به این مساله توجه دارد که برجام برای روش حل اختلاف مقرر در آن سند نسبت به تدابیر اتخاذی در آن بستر که ممکن است در صلاحیت مرجع حل اختلاف دیگری قرار گیرد، صلاحیت انحصاری ایجاد نمی کند. بنابراین دیوان بر این نظر است که برجام و روش حل اختلاف آن اقدامات مورد اعتراض را از حدود موضوعی عهدنامه مودت خارج نکرده و اعمال شرط صلاحیت اجباری را مستثنا نمی کند.

۴۰ - دیوان همچنین به این مساله توجه دارد که در حالی که ایران بر مطابقت اقدامات ایالات متحده با برخی مقررات عهدنامه ۱۹۵۵ اعتراض دارد، ایالات متحده آشکارا به بند ۱ (ب) (د) ماده ۲۰ آن معاهده استناد می کند که مقرر می دارد:

«عهدنامه فعلی مانع اجرای اقدامات ذیل نخواهد بود:

.....
(ب) اقدامات مربوط به موادی که ذرات آنها قابل شکافتن است و مواد فرعی رادیواکتیو یا منابع آن،

.....
(د) اقدامات لازم جهت ایفا تعهدات یک طرف معظم متعاهد برای حفظ یا اعاده صلح و لحاظ امنیت بین المللی یا جهت حفظ منافع اساسی طرف مزبور از لحاظ امنیت.»

۴۱ - همانگونه که دیوان در فرصت قبلی در سکوه‌های نفتی اعلام داشته است، عهدنامه ۱۹۵۵ حاوی هیچ قاعده‌ای که صراحتاً برخی از مسائل را از صلاحیت دیوان خارج کند نبوده و به نظر دیوان بند ۱ (د) ماده ۲۰ نیز «صلاحیت را محدود نکرده» بلکه این مقرر «تنها فرصتی برای دفاع در ماهیت در صورت وجود شرایط را فراهم می آورد» (نک. *Oil Platforms (Islamic Republic of Iran v. United States of America)*, Preliminary Objection, Judgment, I.C.J. Reports 1996 (II), p. 811, para. 20

۴۲ - دیوان بر این نظر است که بند ۱ ماده ۲۰ موارد محدودی را تعریف می کند که طرفین، علی رغم سایر مقررات عهدنامه، می توانند برخی از اقدامات را در مورد آن اتخاذ کنند. آیا و تا چه حد این استثنائات به صورت مشروع مورد استناد دولت خوانده در قضیه حاضر قرار گرفته، مساله‌ای است نیازمند رسیدگی قضایی و در نتیجه بخش لاینفکی است از حدود موضوعی صلاحیت دیوان در مورد «تفسیر یا اجرای» معاهده به موجب بند ۲ ماده ۲۱ (نک. همچنین به *Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua (Nicaragua v. United States of America)*, Merits, Judgment, I.C.J. Reports 1986, (p. 116, para. 222

۴۳ - دیوان در نظر دارد که معاهده ۱۹۵۵ حاوی مقرراتی است در مورد آزادی تجارت و بازرگانی میان ایران و آمریکا، مشتمل بر قواعد خاص ممنوعیت اعمال محدودیت بر صادرات و واردات کالاهایی از مبدا این دو

کشور و همچنین قواعد مربوط به پرداخت و انتقال وجوه میان این دو کشورها. از نظر دیوان، تدابیر اتخاذ شده توسط ایالات متحده، برای نمونه، لغو مجوزها و اجازه های اعطا شده برای برخی از معاهدات تجاری میان ایران و آمریکا، ممنوعیت تجارت برخی کالاها و محدودیت بر فعالیت های مالی، را می توان مرتبط با برخی از حقوق و تعهدات طرفین در عهدنامه تلقی کرد. در نتیجه دیوان قانع شده است که دست کم، اقدامات مورد اشاره که مورد اعتراض ایران قرار گرفته اند، در حقیقت علی الظاهر در حدود موضوعی عهدنامه ۱۹۵۵ قرار می گیرند.

۴۴ - نظر دیوان این است که عناصر گفته شده در پیش، در این مرحله برای اثبات اینکه اختلاف میان طرفین به تفسیر یا اجرای عهدنامه مودت مربوط می شود، کفایت می کند.

۳ - مساله حل رضایت بخش از طریق دیپلماسی به موجب بند ۲ ماده ۲۱ عهدنامه مودت

۴۵ - دیوان یادآور می شود که به موجب بند ۲ ماده ۲۱ عهدنامه مودت ۱۹۵۵، اختلاف مطرح شده در برابر دیوان نباید «از طریق دیپلماسی به نحو رضایت بخشی» حل و فصل شده باشد. به علاوه بند ۲ ماده ۲۱ مقرر می دارد که هر اختلاف مربوط به تفسیر یا اجرای عهدنامه به دیوان ارجاع خواهد شد «مگر آنکه [طرفین] موافقت کنند که اختلاف به وسایل صلح جویانه دیگری حل شود». دیوان ملاحظه می کند که هیچ یک از طرفین ادعا نمی کند که بر روش مسالمت آمیز دیگری توافق کرده اند.

* * *

۴۶ - استدلال ایران آن است که مقرر مندرج در بند ۲ ماده ۲۱ عهدنامه مودت مبنی بر حل نشدن اختلاف «از طریق دیپلماسی به نحو رضایت بخشی» به قبل از طرح قضیه در دیوان باز می گردد و برای دیوان کافی است به این مساله توجه کند که در قضیه حاضر چنین امری وجود ندارد. ایران یادآور می شود که پیش تر دیوان اعلام کرده بود بر خلاف سایر معاهدات که شرط صلاحیت دیوان به نحو دیگری تنظیم شده اند، بند ۲ ماده ۲۱ عهدنامه مودت ۱۹۵۵ شروط کاملاً عینی را مقرر می دارد: عدم حل و فصل اختلاف از طریق دیپلماتیک.

۴۷ - همچنین، ایران به دو یادداشت شفاهی^{۱۰} اشاره می کند که برای سفارت سوئیس در تهران (بخش حافظ منافع)، که به عنوان کانال ارتباطی میان دولت های دو طرف عمل می کند، در تاریخ ۱۱ ژوئن ۲۰۱۸ و ۱۹ ژوئن ۲۰۱۸ ارسال کرده است. ایران به یادداشت ۱۱ ژوئن ۲۰۱۸ اشاره می کند که در آن به طور خاص بیان داشته که «تحریم های یکجانبه ایالات متحده علیه ایران ناقض تعهدات بین المللی ایالات متحده بوده و [موجد] مسوولیت بین المللی» ایالات متحده می شود. ایران تاکید می کند که در یادداشت ۱۹ ژوئن ۲۰۱۸ اشاره صریحی به تعهدات ایالات متحده به موجب عهدنامه ۱۹۵۵ داشته است؛ یادداشت نه تنها از ایالات متحده می خواست که همه تدابیر ضروری را برای پایان فوری نقض تعهدات بین المللی خود اتخاذ

¹⁰ Verbal note

کند بلکه بیان می داشت که در صورت عدم تغییر تصمیم اعلام شده در ۸ می ۲۰۱۸ تا ۲۵ ژوئن ۲۰۱۸، ایران «حقوق قانونی خود به موجب قواعد قابل اعمال حقوق بین الملل را اجرا خواهد کرد.» ایران اضافه می کند که بر خلاف آنچه ایالات متحده ادعا می کند، نامحتمل است که ایالات متحده دومین یادداشت را یکماه بعد و پس از ثبت دادخواست ایران دریافت کرده باشد چرا که کانال ارتباطاتی میان دو کشور همواره درست کار کرده است. ایران تاکید می کند که ایالات متحده هیچ گاه به هیچ یک از این یادداشت ها پاسخی نداده است که خود تاکید می کند بر اینکه اختلاف بین دو دولت از طریق دیپلماتیک حل نشده باقی مانده است.

۴۸ - ایران معتقد است که به روشنی نشان داده که اختلاف «از طریق دیپلماتیک به نحو رضایت بخشی» در معنای مورد نظر بند ۲ ماده ۲۱ عهدنامه ۱۹۵۵ حل نشده است.

* * *

۴۹ - ایالات متحده با این موضع مخالف است. به طور خاص، ایالات متحده ادعا می کند که خواهان تنها پس از تلاش واقعی برای مذاکره در مورد موضوع اختلاف به هدف حل و فصل اختلاف از طرق دیپلماتیک، می تواند دعوایی را به موجب بند ۲ ماده ۲۱ طرح کند. ایالات متحده همچنین ادعا می کند که مذاکرات باید مربوط به موضوع معاهده مورد استناد خواهان باشد. به نظر ایالات متحده، ایران هیچگاه به ایالات متحده فرصت مناسبی برای مشورت در مورد نقض های مورد ادعای معاهده نداده و هیچگاه تلاش ننموده که دعاوی را از طرق دیپلماتیک حل و فصل کند. ایالات متحده به طور خاص بر این مساله توجه دارد که از میان دو یادداشت مورد اشاره ایران، تنها یادداشت ۱۹ ژوئن ۲۰۱۸ به عهدنامه اشاره دارد و این یادداشت نیز تا ۱۹ ژوئیه ۲۰۱۸ یعنی پس از ثبت این دادخواست به دست ایالات متحده نرسیده بود. در هر حال، ایالات متحده بر این نظر است که یادداشت های ایران تلاش واقعی برای مذاکره نبوده چرا که «پیشنهاد یک جلسه... پیشنهاد زمان و چگونگی ملاقات و حتی انتظار پاسخ از ایالات متحده» در آن نیست. ایالات متحده اضافه می کند که در بالاترین سطوح سیاسی، «در پاسخ به یک ابتکار واقعی، آمادگی همکاری با ایران برای حل نگرانی های حاد ایالات متحده را دارد.»

* * *

۵۰- دیوان یادآور می شود که بند ۲ ماده ۲۱ عهدنامه ۱۹۵۵ با عباراتی مشابه شرط های صلاحیت دیوان در دیگر معاهدات نوشته نشده که در نتیجه، مثلاً، تعهد حقوقی برای مذاکره پیش از شروع به رسیدگی دیوان ایجاد کند (نک. *Application of the International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination (Georgia v. Russian Federation), Preliminary Objections, Judgment, I.C.J. Reports 2011 (I), p. 130, para. 148*). در عوض، عبارات بند ۲ ماده ۲۱ عهدنامه ۱۹۵۵ ماهیتی توصیفی داشته و بر این مساله تمرکز دارد که اختلاف نبایستی «از طریق دیپلماسی به نحو رضایت بخشی» حل و فصل شده باشد. بنابراین، نیازی نیست که دیوان بررسی کند آیا مذاکرات رسمی صورت گرفته یا اینکه نتیجه بخش نبودن روش دیپلماتیک به دلیل عمل یکی از طرفین است. برای دیوان کافی است که قانع شود که اختلاف، پیش از ارائه به دیوان از طریق دیپلماسی به نحو رضایت بخشی حل و فصل نشده است. (نک

به *Oil Platforms (Islamic Republic of Iran v. United States of America), Judgment, I.C.J. Reports 2003, pp. 210-211, para. 107*

۵۱- در قضیه حاضر، مکاتبات ارسالی دولت ایران به سفارت سوییس (بخش حافظ منافع) در تهران (نک. بند ۴۷) با هیچ پاسخی از طرف ایالات متحده مواجه نشد و هیچ مدرکی در پرونده در مورد تبادل مستقیمی در این خصوص بین طرفین نیست. در نتیجه، دیوان بر این نظر است که اختلاف از طریق دیپلماسی به روش رضایت بخشی در معنای بند ۲ ماده ۲۱ عهدنامه ۱۹۵۵ پیش از ثبت دادخواست در ۱۷ ژوئیه ۲۰۱۸ حل نشده است.

۴- نتیجه گیری در خصوص صلاحیت علی الظاهر

۵۲- در پرتو موارد فوق، دیوان نتیجه می گیرد که علی الظاهر، متعاقب بند ۲ ماده ۲۱ عهدنامه ۱۹۵۵ برای رسیدگی به این قضیه تا جایکه اختلاف طرفین به «تفسیر و اجرای» این عهدنامه مربوط می شود، صلاحیت دارد.

ج- حقوقی که حمایت از آن خواسته شده و اقدامات درخواست شده

۵۳- اختیار دیوان در اتخاذ اقدامات موقتی به موجب ماده ۴۱ اساسنامه به هدف حفظ حقوق مرتبط طرفین یک قضیه تا صدور تصمیم نهایی است. در نتیجه، توجه دیوان باید معطوف به اتخاذ اقداماتی باشد که به وسیله آن حقوقی که متعاقباً در مورد تعلق آن به یکی از طرفین اختلاف حکم صادر می کند، حفظ شوند. بنابراین، دیوان تنها زمانی می تواند از این اختیار استفاده کند که قانع شده باشد حقوق مورد ادعای طرف درخواست کننده چنین اقداماتی، باورپذیر هستند (برای نمونه نک *Application of the International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination (Ukrainev. Russian Federation), Provisional Measures, Order of 19 April 2017, I.C.J. Reports 2017, p. 126, para. 63*).

۵۴- در نتیجه در این مرحله از رسیدگی، از دیوان انتظار نمی رود که به طور قاطع تعیین کند که آیا حقوقی که ایران خواستار حفظ آن است، وجود دارند؛ بلکه کافی است دیوان تصمیم بگیرد که حقوق مورد ادعای ایران در ماهیت و حقوق مورد درخواست حفاظت، تا صدور تصمیم نهایی دیوان، باورپذیر هستند. همچنین باید میان حقوق مورد درخواست حمایت و اقدامات موقتی درخواستی ارتباطی وجود داشته باشد. (همان، ص. ۱۲۶، بند ۶۴).

* *

۵۵ - ایران مدعی است حقوقی که قصد حمایت از آن به موجب عهدنامه ۱۹۵۵ را دارد، باورپذیر هستند چرا که بر مبنای یک تفسیر محتمل و خوانش عادی از معاهده استوار گشته اند. به علاوه، ایران استدلال می کند که مدارک ارائه شده به دیوان ثابت می کند که وضع مجدد «تحریم ها»، پس از تصمیم ایالات متحده در ۸ می ۲۰۱۸، ناقض حقوق ایران به موجب عهدنامه است.

۵۶ - به طور خاص، ایران به بند ۱ ماده ۴ عهدنامه استناد می کند که رفتار عادلانه و منصفانه با شرکت ها و افراد ایرانی و همچنین اموال و بنگاه ها را مقرر داشته، اقدامات غیرمعقول یا تبعیض آمیزی که حقوق مشروع اکتسابی (از جمله حقوق قراردادی) و منافع اتباع و شرکت های ایرانی را نقض می کند، ممنوع کرده، و از ایالات متحده می خواهد که تضمین کند که حقوق قراردادی مشروع اتباع و شرکت های ایرانی از ابزارهای اجرایی موثر برخوردار خواهند بود. بر طبق نظر ایران، «تحریم ها» همانند موارد مندرج در بخش ۱ (۲) فرمان اجرایی ۱۳۸۴۶ مورخ ۶ اوت ۲۰۱۸ که بر هر فردی اعمال می شود که کمک مادی، تامین مالی یا حمایت مالی، مادی یا فنی، یا کالا یا خدمات، از جمله، در حمایت از شرکت ملی نفت ایران و بانک مرکزی ایران پس از ۵ نوامبر ۲۰۱۸ ارائه کرده باشد، با حقوق ایران به موجب بند ۱ ماده ۴ مغایرت دارد.

۵۷ - ایران همچنین به این مساله اشاره دارد که بند ۱ ماده ۷ عهدنامه ۱۹۵۵ هر نوع محدودیت بر پرداخت و ارسال و سایر انتقالات پولی به ایران و از ایران را ممنوع می کند. ایران توجه دارد که «تحریم ها» و به ویژه «تحریم های» اعمال شده بر خرید یا تامین دلار آمریکایی و تحریم ها بر مبادلات مهم مربوط به خرید یا فروش ریال ایرانی، آشکارا موجب تحمیل محدودیت بر پرداخت و ارسال و سایر انتقالات پولی به ایران یا از ایران می شود.

۵۸ - همچنین ایران اشعار می دارد که بند ۱ ماده ۸ ایالات متحده را ملزم می کند که با تولیدات ایرانی و به کالاهای تولید شده به قصد صادرات به ایران رفتاری نامطلوب تر نسبت به تولیدات مشابه هر کشور ثالث یا به قصد صادرات به کشور ثالث، نداشته باشند. به نظر ایران، بند ۲ ماده ۸ ایالات متحده را از اعمال هر نوع محدودیت یا ممنوعیت بر واردات کالاهای ایرانی یا صادرات کالاها به ایران ممنوع می کند مگر آنکه واردات یا صادرات کالاهای مشابه از یا به همه کشورهای ثالث نیز به طور مشابه محدود یا ممنوع شده باشد. ایران استدلال می کند که لغو مجوزها و اجازه های مرتبط که امکان فروش یا صدور، از جمله هواپیماهای مسافربری و تجهیزات و خدمات آن به ایران، همچنین واردات مواد غذایی و فرش ایرانی به ایالات متحده را می داد، «آشکارا با واردات و صادرات کالاهای ایرانی و آمریکایی» میان سرزمین های دو کشور در تناقض است.

۵۹ - همچنین ایران به این مساله اشاره می کند که بند ۲ ماده ۹، ایالات متحده را ملزم می کند که به اتباع و شرکت های ایرانی رفتاری نامطلوب تر از آنچه به اتباع و شرکت های کشورهای ثالث در خصوص همه مسائل مربوط به صادرات و واردات اعطا می کند، نداشته باشد. ایران مدعی است که «تحریم ها» مانند تحریم های اعمال شده بر افراد و شرکت های خارجی که مبادرت به واردات به ایران یا صادرات از ایران می کنند، در حقیقت بیانگر کمترین نوع رفتار مطلوب هستند، که بخش های مالی، بانکی، کشتیرانی و نفتی ایران را هدف قرار می دهد.

۶۰ - ایران همچنین مدعی است که بند ۳ ماده ۹ هر نوع اقدام تبعیض آمیزی را ممنوع می کند که مانع صادرکنندگان و وارد کنندگان ایرانی از تحصیل بیمه دریایی از شرکت های ایالات متحده شده یا برای آن مشکلاتی ایجاد کند. در نتیجه ایران استدلال می کند که ایالات متحده با وضع مجدد «تحریم ها» نسبت به افرادی که خدمات ضمانتی یا بیمه ای برای شرکت ملی نفت ایران یا شرکت ملی نفت کش ایران فراهم می کنند، حقوق ایران به موجب این ماده را نقض کرده است.

۶۱ - در نهایت، ایران مدعی است که «تحریم ها» در تعارض با حقوق ایران به موجب بند ۱ ماده ۱۰ عهدنامه مودت است که آزادی تجارت و کشتیرانی میان سرزمین های دو کشور متعهد را تضمین می کند. ایران در خصوص حق خود بر آزادی تجارت به طور خاص استدلال می کند که واژه «تجارت» باید در معنای موسع تفسیر شده و هر عملی که آزادی تجارت را محدود کند، ممنوع است. ایران معتقد است که عوامل متعددی از «تحریم های» ایالات متحده تاثیر مستقیم یا غیرمستقیم بر فعالیت های تجاری دارد.

*

۶۲ - ایالات متحده از طرف خود ادعا می کند که ایران هیچ حق باورپذیری در خصوص اقدامات اعلام شده در ۸ می ۲۰۱۸ ندارد. نخست، ایالات متحده مجدداً تکرار می کند که حقوق مورد ادعای ایران در حقیقت از برجام ناشی شده و به منافی باز می گردد که این کشور بر مبنای چنین سندی از آن برخوردار شده است. استدلال ایالات متحده آن است که از دادخواست ایران چنین بر می آید که این قضیه منحصرأ به تصمیم حاکمیتی ایالات متحده در عدم شرکت در برجام باز می گردد. ایالات متحده معتقد است که ایران نمی تواند نشان دهد که حقوقش باورپذیر و ناشی از عهدنامه مودت می باشد. بر طبق نظر ایالات متحده، نقض ادعایی، تصمیم ایالات متحده به خروج از برجام است و درخواستی که ایران می خواهد «بازگرداندن منافع... دریافتی به موجب برجام می باشد.»

۶۳ - دوم، ایالات متحده مدعی است که باورپذیر بودن حقوق ایران به موجب عهدنامه ۱۹۵۵ نمی تواند ثابت شود چرا که تدابیر مورد اعتراض، به موجب بند ۱ ماده ۲۰ عهدنامه مودت قانونی هستند. از نظر ایالات متحده این مساله که عهدنامه مودت اقدامات مندرج در بند ۱ ماده ۲۰ را از حدود تعهدات طرفین خارج می کند باید دیوان را به این نتیجه برساند که ادعای ایران از «جدیت کافی» در ماهیت برخوردار نیست. به طور خاص، ایالات متحده معتقد است که حقوق معاهداتی مورد ادعای ایران به صراحت با استثنائات اعطا شده به ایالات متحده در اتخاذ اقدامات «مربوط به موادی که ذرات آن قابل شکافتن هستند» (بند ب) یا «لازم برای حمایت از منافع اساسی از لحاظ امنیت» (بند د) محدود شده است. بنابر این موارد، ایالات متحده در این زمینه نیز نتیجه می گیرد که حقوق مورد ادعای ایران باورپذیر نیستند.

* *

۶۴ - در ابتدا دیوان به این مساله توجه دارد که خواسته های مطرح شده در دادخواست ایران صرفاً به نقض های ادعایی عهدنامه ۱۹۵۵ اشاره داشته و به هیچ یک از مقررات برجام استناد نکرده است.

۶۵ - به موجب مقررات عهدنامه مودت مورد استناد ایران، هر یک از طرفین متعاهد از برخی حقوق در خصوص معاملات مالی، صادرات و واردات کالا به سرزمین یکی از طرفین، رفتار با اتباع و شرکت های طرفین و به طور کل آزادی تجارت و کشتیرانی برخوردارند. دیوان همچنین توجه دارد که ایالات متحده، به طور خاص، اعتراضی به برخورداری ایران از این حقوق به موجب عهدنامه ۱۹۵۵ یا تاثیرگذار بودن اقدامات اتخاذی بر چنین حقوقی ندارد. در عوض، ایالات متحده ادعا می کند که بند ۱ ماده ۲۰ عهدنامه مودت اجازه انجام برخی اقدامات از جمله برای حمایت از منافع اساسی از لحاظ امنیت را داده و استدلال می کند که باورپذیر بودن حقوق مورد ادعای ایران باید در پرتو باورپذیر بودن حقوق ایالات متحده بررسی شود.

۶۶- بند ۱ ماده ۴ و بند ۱ ماده ۷، بند ۱ و ۲ ماده ۸، بند ۲ و ۳ ماده ۹ و بند ۱ ماده ۱۰ عهدنامه مودت مورد استناد ایران مقرر می دارد:

ماده ۴

۱ - هر یک از طرفین معظم متعاهدین در تمام مواقع نسبت به اتباع و شرکت های طرف معظم متعاهد دیگر و اموال موسسات ایشان رفتار منصفانه و عادلانه مرعی خواهد داشت و از اتخاذ اقدامات غیرمعقول و تبعیض آمیزی که به حقوق و منافع مکتسبه قانونی ایشان لطمه وارد آورد خودداری خواهد نمود و برای اجرای حقوق قانونی آنان که در نتیجه قراردادی به دست آمده باشد وسائل موثری طبق قوانین مربوطه تهیه و تامین خواهد کرد.

ماده ۷

۱- هیچ یک از طرفین معظمین متعاهدین در مورد پرداخت و ارسال و سایر انتقالات پولی به قلمرو طرف معظم متعاهد دیگر یا از قلمرو طرف معظم متعاهد دیگر به قلمرو خود تضيیقاتی قائل نخواهد شد مگر: الف - تا حدی که برای تامین ارز خارجی جهت پرداخت بهای کالاها و خدمات ضروری برای بهداشت و رفاه مردم لازم باشد یا ب - در مورد یک عضو صندوق بین المللی پول تضيیقاتی که مصرحاً به تصویب صندوق رسیده باشد.

ماده ۸

۱- هر یک از طرفین معظمین متعاهدین نسبت به محصولات طرف معظم متعاهد دیگر از هر نقطه ای که باشد و با هر نوع وسیله ای که وارد شود و نسبت به محصولاتی که مقرر است به مقصد طرف معظم متعاهد دیگر صادر گردد از هر طریق و با هر وسیله ای که باشد در کلیه امور مربوطه به مطالب ذیل رفتاری خواهد کرد که نسبت به محصولات مشابه هر کشور ثالث یا محصولات مشابهی که به مقصد هر کشور ثالث مقرر

است صادر گردد به هیچ وجه نامساعدتر نباشد: الف - گمرک و سایر عوارض و مقررات و تشریفات مربوط به واردات و صادرات و ب - مالیات داخلی و فروش و توزیع و انبار کردن و مصرف. همین قاعده در مورد انتقال وجوه پرداختی از یک کشور به کشور دیگر برای واردات و صادرات مجری خواهد بود.

۲ - هیچ یک از طرفین معظمین متعاهدین محدودیت یا ممنوعیتی نسبت به ورود هرگونه محصول طرف معظم متعاهد دیگر یا نسبت به صدور هرگونه محصولی به قلمرو طرف معظم متعاهد دیگر قائل نخواهد شد مگر این که ورود محصول مشابه از کلیه کشورهای ثالث یا صدور محصول مشابه به کلیه کشورهای ثالث همچنان محدود یا ممنوع شده باشد.

ماده ۹

۲- رفتاری که با اتباع و شرکت های هریک از طرفین معظمین متعاهدین در مورد کلیه امور مربوط به واردات و صادرات می شود به هیچ وجه نامساعدتر از رفتاری نخواهد بود که با اتباع و شرکت های طرف معظم متعاهد دیگر یا اتباع و شرکت های هر کشور ثالثی می شود.

۳ - هیچ یک از طرفین معظمین متعاهدین اقدام تبعیض آمیزی نخواهد کرد که وارد کننده یا صادر کننده محصولات هر یک از دو کشور را از تحصیل بیمه دریایی درباره آن محصولات در شرکت های هر یک از طرفین معظمین متعاهدین مانع شود یا برای آنها مشکلاتی ایجاد نماید.

ماده ۱۰

۱- بین قلمروی طرفین معظمین متعاهدین آزادی تجارت و دریانوردی برقرار خواهد بود.

۶۷ - دیوان به این مساله توجه دارد که حقوق مورد درخواست حفاظت ایران به نظر می رسد بر تفسیر احتمالی از عهدنامه ۱۹۵۵ و مدارک علی الظاهر از حقایق مرتبط مبتنی است. همچنین به نظر دیوان برخی از اقدامات اعلام شده در ۸ می ۲۰۱۸ و بخش های اجرایی شده از فرمان اجرایی ۱۳۸۴۶ مورخ ۶ اوت ۲۰۱۸ همانند لغو مجوزهای اعطایی برای واردات کالا از ایران، محدودیت بر مبادلات مالی و ممنوعیت فعالیت های تجاری، به نظر می رسد قادر به نقض برخی از حقوق مورد استناد ایران به موجب برخی از مقررات عهدنامه ۱۹۵۵ می باشد (نک. به بند ۶۶ فوق).

۶۸ - با این حال دیوان، در ارزیابی باورپذیر بودن حقوق مورد ادعای ایران به موجب عهدنامه ۱۹۵۵ باید استناد ایالات متحده به بند ۱ (ب) و (د) ماده ۲۰ عهدنامه را نیز در نظر داشته باشد. در این مرحله از رسیدگی، لازم نیست دیوان ارزیابی کاملی از حقوق متعلق به هر یک از طرفین به موجب عهدنامه ۱۹۵۵ داشته باشد. با این حال تا جاییکه اقدامات مورد اعتراض ایران مربوط به «موادی که ذرات آن قابل شکافتن است و مواد فرعی رادیواکتیو یا منابع آن» یا اقدامات «لازم برای حمایت از ... منافع اساسی از لحاظ امنیت» ایالات متحده باشد، اعمال بند های ۱ (ب) و (د) ماده ۲۰، می تواند حداقل برخی از حقوق مورد استناد ایران به موجب عهدنامه مودت را تحت الشعاع قرار دهد.

۶۹ - با این وجود دیوان بر این نظر است که سایر حقوق مورد ادعای ایران به موجب عهدنامه ۱۹۵۵ چندان تحت الشعاع قرار نمی گیرند. به طور خاص، نمی توان باور کرد که حقوق ایران مربوط به صادرات و خرید کالاهای لازم برای نیازهای انساندوستانه و ایمنی هواپیمای مسافربری منجر به اعمال بند های ۱ (ب) و (د) ماده ۲۰ شود.

۷۰ - در پرتو موارد فوق، دیوان نتیجه می گیرد که در این مرحله از رسیدگی برخی از حقوق مورد ادعا به موجب عهدنامه ۱۹۵۵ تا جاییکه به واردات و صادرات کالاهای ضروری برای نیازهای انساندوستانه مربوط می شوند همانند ۱) دارو و تجهیزات پزشکی، ۲) اقلام غذایی و کشاورزی و همچنین کالا و خدمات لازم برای ایمنی هواپیمای مسافربری همانند ۳) قطعات، تجهیزات و خدمات مرتبط (از جمله گارانتی، نگهداری، خدمات تعمیر و بازرسی های مرتبط با ایمنی) ضروری برای ایمنی پرواز مسافربری، باورپذیر هستند.

* *

۷۱ - دیوان در ادامه به بررسی ارتباط میان حقوق مورد ادعا و اقدامات موقتی درخواستی می پردازد.

* *

۷۲ - ایران معتقد است که رابطه آشکاری میان اقدامات درخواستی و حقوق ایران به موجب عهدنامه ۱۹۵۵ وجود دارد. به طور خاص، ایران بیان می دارد که هدف از درخواست پنج اقدام موقتی تضمین این امر است که ایالات متحده اقدام بیشتری برای خلل به حقوق معاهداتی ایران اتخاذ نکند. به نظر ایران، اولین اقدام مورد درخواست مستقیماً به همه حقوق مورد استناد ایران به موجب عهدنامه ۱۹۵۵ باز می گردد، اقدام دوم درخواستی، از حقوق ایران به موجب مواد ۴، ۸ و ۱۰ حمایت کرده و اقدام سوم مورد درخواست، به هدف تضمین موثر بودن دو اقدام اول می باشد. ایران مدعی است که اقدام چهارم درخواستی، به هدف ایجاد اعتماد لازم برای حمایت از حقوق ایران به موجب عهدنامه از دیگر آسیب هایی است که در نتیجه «اثر بازدارندگی»^{۱۱} «تحریم ها» و اعلان ایالات متحده در مورد وضع «تحریم های» بیشتر حادث می شود. در نهایت، ایران معتقد است که پنجمین اقدام درخواستی، شرط متعارفی است که خواستار حمایت بیشتر از حقوق ایران در برابر اقداماتی است که پیش از تصمیم نهایی دیوان اتخاذ می شوند. ایران همچنین مدعی

¹¹ chilling effect

است که اقدامات مورد درخواست از ادعاهای ایران در ماهیت متفاوت می باشد چرا که هدف از این اقدامات معلق کردن «تحریم ها» و نه پایان بخشیدن به آن است.

*

۷۳ - ایالات متحده اشاره می کند که اقدامات درخواستی به طور کافی با حقوقی که حمایت از آنها خواسته شده مرتبط نمی باشند. ایالات متحده به طور خاص استدلال می کند که ایران در عمل خواستار بازگشت معافیت «تحریم ها» به موجب برجام و صدور شماری از مجوزها و استثنائات می باشد. ایالات متحده استدلال می کند که ایران هیچ دلیلی به دیوان ارائه نکرده که نشان دهد اقدامات درخواستی، یعنی بازگرداندن معافیت های برجام، در پرتو استثنای مندرج در بند ۱ ماده ۲۰ که از حق ایالات متحده در اتخاذ تدابیر برای منافع امنیتی حمایت می کند، «از حقوق [ایران] حمایت می کند».

* *

۷۴ - دیوان یادآور می شود که ایران درخواست تعلیق اجرا و الزام همه تدابیر اعلام شده در ۸ می ۲۰۱۸ و اجرای کامل معاملاتی که پیشتر مجوز آن ها صادر شده را دارد. همچنین ایران از دیوان خواسته است که دستوری صادر کند برای الزام ایالات متحده به ارائه گزارش در مورد اقدامات انجام شده ظرف ۳ ماه و دادن اطمینان «به اتباع و شرکت های ایرانی، آمریکایی و غیرآمریکایی مبنی بر متابعت از نظر دیوان» و «توقف هرگونه بیانیه یا اقدامی که باعث انصراف اشخاص و نهادهای آمریکایی و غیرآمریکایی از همکاری یا ادامه همکاری اقتصادی با ایران و اتباع یا شرکت های ایرانی شود». خواسته نهایی ایران آن است که ایالات متحده باید از اتخاذ هرگونه اقدام دیگری که ممکن است بر حقوق ایران و اتباع ایرانی به موجب عهدنامه ۱۹۵۵ خللی وارد آورد، خودداری کند.

۷۵ - دیوان قبلاً اعلام کرده است که دست کم برخی از حقوق مورد ادعای ایران به موجب عهدنامه ۱۹۵۵ باورپذیر هستند (نک. به بندهای ۷۰ - ۶۹ فوق). همچنین دیوان یادآور می شود که این مساله در خصوص حقوق مورد ادعای ایران، تا جاییکه به واردات و خرید کالاهای ضروری برای نیازهای انساندوستانه مربوط می شوند، همانند (۱) دارو و تجهیزات پزشکی، (۲) اقلام غذایی و کشاورزی و همچنین کالا و خدمات لازم برای امینی هواپیمای مسافربری همانند (۳) قطعات، تجهیزات و خدمات مرتبط (از جمله گارانتی، نگهداری، خدمات تعمیر و بازرسی های مرتبط با ایمنی) ضروری برای ایمنی پرواز مسافربری، نیز صادق است. از نظر دیوان برخی از وجوه اقدامات مورد درخواست ایران به هدف تضمین آزادی تجارت و بازرگانی را، به ویژه در خصوص کالاها و خدمات مذکور در فوق، می توان مرتبط با حقوق باورپذیری که حمایت از آن خواسته شده، دانست.

۷۶ - بنابراین موارد، دیوان نتیجه می گیرد که ارتباطی میان برخی از حقوقی که حمایت از آن خواسته شده و برخی از وجوه اقدامات موقتی مورد درخواست ایران وجود دارد.

د - خطر آسیب غیر قابل جبران و فوریت

۷۷ - دیوان، متعاقب بند ۴۱ اساسنامه، هنگامی از اختیار اتخاذ تدابیر موقتی برخوردار است که خطر آسیب جبران ناپذیری به حقوق مورد رسیدگی وجود داشته باشد (برای نمونه نک. *Jadhav (Indiav. Pakistan)*, *Provisional Measures, Order of 18 May 2017, I.C.J. Reports 2017*, p. 243, para. 49) یا در صورت عدم توجه به چنین حقوقی احتمال بروز پیامدهای غیر قابل بازگشتی باشد.

۷۸ - با این حال، اختیار دیوان در اتخاذ تدابیر موقتی تنها در صورت وجود فوریت اعمال می شود یعنی آنگاه که خطر واقعی و قریب الوقوع ورود آسیب جبران ناپذیر پیش از صدور حکم نهایی دیوان وجود داشته باشد (همان، بند ۵۰). شرط فوریت هنگامی محقق می گردد که اعمال مستعد ورود آسیب جبران ناپذیر «ممکن است در هر لحظه ای» پیش از تصمیم گیری دیوان در پرونده «حادث شوند». (*Immunities and Criminal Proceedings (Equatorial Guinea v. France)*, *Provisional Measures, Order of 7 December 2016, I.C.J. Reports 2016 (II)*, p. 1169, para. 90). در نتیجه دیوان باید به این مساله بپردازد که آیا چنین خطری در این مرحله از رسیدگی وجود دارد یا خیر.

۷۹ - از دیوان انتظار نمی رود که برای تصمیم گیری در مورد درخواست اتخاذ اقدامات موقتی، مشخص کند که عهدنامه مودت نقض شده است، بلکه دیوان باید تعیین کند که آیا شرایط، اقتضای اتخاذ تدابیر موقتی در حمایت از حقوق ناشی از این سند را دارد یا خیر. دیوان نمی تواند در این مرحله از رسیدگی حکم قطعی در مورد موضوعات دهد و حق هریک از طرفین در ارائه دفاعیات خود در ماهیت، تحت تاثیر تصمیم دیوان در درخواست اتخاذ اقدامات موقتی قرار نمی گیرد.

* * *

۸۰ - ایران ادعا می کند که خطر واقعی و قریب الوقوع وجود دارد که آسیب جبران ناپذیر به حقوق مورد اختلاف طرح شده در برابر دیوان پیش از صدور دستور نهایی وارد آید. ایران معتقد است که برخی اقدامات ایالات متحده حتی هم اکنون نیز آسیب جبران ناپذیری به این حقوق وارد کرده و می کند. در این خصوص، ایران اشاره می کند که چنین آسیبی از ۸ می ۲۰۱۸ وارد شده و ایالات متحده هم علناً عنوان کرده که «مصمم است لطمات بیشتری [به ایران، شرکت ها و اتباعش در آینده نزدیک] وارد کند.» ایران یادآور می شود که در ۶ اوت ۲۰۱۸، رئیس جمهور ایالات متحده فرمان اجرایی ۱۳۸۴۶ را با عنوان «وضع مجدد برخی تحریم ها در خصوص ایران» صادر کرد که در ۷ اوت ۲۰۱۸ لازم الاجرا شد. ایران توضیح می دهد که هدف این فرمان اجرایی، از جمله «وضع مجدد تحریم ها در بخش خودروسازی ایران و تجارت طلا و سایر فلزات گرانبها و همچنین تحریم های مربوط به ریال ایران» می باشد و محدوده «تحریم هایی» را که پیش از ۱۶ ژانویه ۲۰۱۶ اجرا می شد، را گسترده تر کرده است.

۸۱- بر طبق نظر ایران، اقدامات ایالات متحده موجب خطر قریب الوقوع ورود آسیب جبران ناپذیر به ایمنی و امنیت هوانوردی می باشد. ایران به این مساله اشاره می کند که قراردادهای منعقد شده در بخش هوایی میان ایالات متحده و شرکت های ایرانی تا کنون و در نتیجه مستقیم چنین اقداماتی، لغو یا به گونه منفی متاثر شده اند به گونه ای که هواپیمایی ایران و مسافران را با ناوگان قدیمی، دسترسی محدود به اطلاعات نگهداری، خدمات و قطعات باقی گذاشته است. ایران بر این نظر است که با ایجاد مانع برای خطوط هوایی ایران در نوسازی ناوگان قدیمی خود، خرید قطعات و سایر خدمات و تجهیزات ضروری، آموزش خلبانان مطابق با استانداردهای بین المللی یا استفاده از خدمات فرودگاه های خارجی، زندگی و حیات خدمه و مسافران ایرانی و سایر مشتریان خطوط هواپیمایی ایران در معرض خطر قرار گرفته است. در نتیجه به نظر ایران، چنانچه اقدامی در جهت جلوگیری ایالات متحده از الزام کامل تحریم ها انجام نشود، علی رغم وجود رویه ای برای درخواست مجوزهای خاص به موجب خط مشی مجوز پرواز ایمن ایالات متحده،^{۱۲} این وضعیت منجر به «آسیب های انسانی غیرقابل جبرانی می شود». ایران همچنین مدعی است که اقدامات ایالات متحده سلامت ایرانیان را در معرض خطر فوری قرار می دهد. در خصوص کالاهای انساندوستانه، ایران مدعی است که علی رغم استثنای مندرج در قانون ایالات متحده، سیستم فعلی، عملاً واردات خدمات مورد نیاز فوری را برای ایران غیرممکن می کند. در خصوص خدمات درمانی، ایران به این مساله اشاره دارد که علی رغم استثنای مندرج در قانون ایالات متحده در مورد دارو، مواد شیمیایی تولید دارو و خدمات پزشکی، دسترسی به دارو و از جمله داروهای حیاتی، درمان بیماری های مزمن یا مراقبت های پیشگیرانه، و تجهیزات پزشکی برای ایرانیان محدود شده است چرا که اقدامات ایالات متحده به نحو چشمگیری بر دسترسی و تحویل این تولیدات ها تاثیر گذاشته است.

۸۲- ایران همچنین به اقدامات برنامه ریزی شده ایالات متحده برای ۴ نوامبر ۲۰۱۸ اشاره می کند که قرار است «فشارها را به طور چشمگیری افزایش دهد»^{۱۳} و «لطمه به حقوق این کشور به موجب عهدنامه مودت را تشدید کند». ایران همچنین به این مساله اشاره می کند که برای دیوان غیرممکن است که پیش از ۴ نوامبر ۲۰۱۸ رای نهایی خود را صادر کند، زمانی که پس از آن تمام اقدامات مرتبط با برنامه هسته ای ایران که در اثر برجام رفع یا لغو شده بودند، مجدداً به طور کامل اجرا می شوند.

۸۳- ایران تاکید می کند که اعلامیه رسمی ایالات متحده در ۸ می ۲۰۱۸ آسیب جبران ناپذیری بر همه اقتصاد ایران، به طور کلی، و بخش های کلیدی، همانند صنایع خودروسازی، صنایع نفت و گاز، هواپیمایی مسافری و بانکداری و سیستم مالی وارد می کند. ایران مدعی است که از زمان اعلام علنی تصمیم، شمار بسیاری از اتباع و شرکت های آمریکایی و خارجی خروج خود از فعالیت در ایران از جمله اتمام روابط قراردادی با شرکت ها و اتباع ایرانی را اعلام کرده اند؛ وضعیتی که ایالات متحده قادر نیست به حال قبل بازگرداند، حتی اگر دیوان دستور به انجام آن دهد.

*

¹² United States safety of flight licensing policy

¹³ Considerably tighten the screws on Iran

۸۴. ایالات متحده به سهم خود مدعی است که هیچ فوریتی در این معنا که خطر واقعی و قریب الوقوعی که لطمه جبران ناپذیری به حقوق مورد اختلاف در برابر دیوان بیش از صدور حکم نهایی وارد آورد، وجود ندارد. ایالات متحده اعلام می دارد که اقدامات اعلام شده در ۸ می ۲۰۱۸ اقدامات جدیدی نبوده بلکه وضع مجدد «تحریم هایی» هستند که از قبل اعمال می شدند. در نتیجه، به نظر ایالات متحده چنانچه فوریتی در زمان وضع آن تدابیر در مرحله اول وجود نداشته، در حال حاضر نیز هیچ فوریتی نمی تواند وجود داشته باشد.

۸۵. ایالات متحده ادعا می کند که ایران نمی تواند شرط آسیب جبران ناپذیر را به دلایل زیر برآورده کند. به عنوان یک موضوع کلی، ایالات متحده اشاره می کند که خواهان مدارک کافی برای اثبات وجود خطر غیرقابل جبران به ایرانیان، شرکت های ایرانی و ایران ارائه نکرده است و اضافه می کند رکود و مشکلات اقتصادی ایران می تواند ناشی از دلایل متعددی باشد از جمله سوء مدیریت دولت ایران. همچنین ایالات متحده بر این نظر است که اگر خطر آسیبی وجود داشته باشد، چنین خطری غیرقابل جبران نیست چرا که صدمات اقتصادی جبران پذیرند. در هر صورت، ایالات متحده معتقد است ارزیابی تأثیر خاص اقدامات این کشور بر اقتصاد ایران بسیار دشوار است، به ویژه از زمانی که اتحادیه اروپا اعلام کرد که تلاش های خود را برای حفظ روابط اقتصادی با ایران تشدید خواهد کرد.

۸۶. در خصوص ادعای خطر آسیب جبران ناپذیر به ایمنی هوانوردی، ایالات متحده ادعا می کند که خط مشی اعطای مجوزی را حفظ کرده است که امکان صدور مجوز برای تضمین ایمنی هوانوردی مسافری و عملکرد ایمن هواپیماهای مسافری تجاری از مبدا ایالات متحده به صورت موردی را فراهم خواهد کرد. همچنین، ادامه می دهد که، پس از وضع مجدد مابقی «تحریم ها» بعد از انقضای دومین دوران کاهش، در ۴ نوامبر ۲۰۱۸، ایالات متحده همچنان به بررسی درخواست های صدور مجوز برای قطعات هواپیماهای مسافری و تجهیزات در جایی که مساله ایمنی مطرح باشد، ادامه خواهد داد. در خصوص ادعای خطر آسیب جبران ناپذیر به مساله سلامت، ایالات متحده ادعا می کند که مجوزها و استثنائات موسعی برای فراهم آوردن امکان فعالیت های مرتبط با مسائل انساندوستانه را حفظ کرده است. همچنین، خط مشی های طولانی مدتی برای اجازه صادرات کالاهای انساندوستانه به ایران از جمله اقلام کشاورزی، دارو، تجهیزات پزشکی و قطعات یدکی این تجهیزات وجود دارد. ایالات متحده همچنین ادعا می کند که به سازمان های غیردولتی اجازه داده است که مجموعه ای از خدمات را به ایران یا در ایران از جمله در ارتباط با فعالیت های مربوط به پروژه های انساندوستانه انجام دهند. ایالات متحده همچنین تأکید می کند که گام های مشخصی را برای تعدیل تأثیر این اقدامات بر مردم ایران برداشته است. علاوه بر مجوزها و استثنائات مربوط به مسائل انساندوستانه، ایالات متحده ادعا می کند که مجموعه ای از مصوبات، فرمان های اجرایی و مقررات ایالات متحده استثنائات صریحی را پیش بینی می کنند و اتباع دول ثالث مشغول به ارائه خدمات انساندوستانه را از شمول تحریم های ایالات متحده خارج می کنند. همچنین، ایالات متحده تصریح می کند که این ترتیبات با وضع مجدد «تحریم ها»، پس از پایان اولین دور کاهش در ۶ اوت ۲۰۱۸ تغییر نکرده اند و پس از وضع مجدد باقی تحریم ها بعد از انقضای دور دوم کاهش در ۴ نوامبر ۲۰۱۸ نیز به قوت خود باقی خواهند ماند.

۸۷ - در نهایت، ایالات متحده ادعا می کند که اقدامات موقتی مورد درخواست ایران در صورت اتخاذ، آسیب غیرقابل جبرانی به حقوق حاکمیتی ایالات متحده در پیگیری سیاست های خود در قبال ایران و، بر طبق بند ۱ ماده ۲۰ عهدنامه مودت، انجام اقداماتی که به نظرش ضروری برسد در حمایت از منافع امنیت اساسی وارد خواهد کرد. در این خصوص، خواننده تاکید می کند که مساله صرفاً ورود آسیب غیرقابل جبران به حقوق خواهان نیست، بلکه تاثیر اقدامات مورد درخواست بر حقوق خواننده نیز مهم است. ایالات متحده بر این نظر است که ماده ۴۱ اساسنامه از دیوان می خواهد که با برقراری توازن میان حقوق خواننده و حقوق مورد ادعای خواهان، حقوق خواننده را نیز در نظر بگیرد.

* * *

۸۸ - دیوان توجه دارد که تصمیم اعلام شده در ۸ می ۲۰۱۸ به نظر می رسد تاکنون نیز بر صادرات و واردات کالا از مبدا دو کشور و همچنین پرداخت ها و انتقال وجوه میان دو کشور تاثیر داشته و پیامد آن از ماهیتی مستمر برخوردار است. دیوان به این مساله توجه دارد که از ۶ اوت ۲۰۱۸، به نظر می رسد قراردادهای منعقد شده پیش از وضع این تدابیر، شامل تعهد شرکت های هواپیمایی ایرانی برای خرید قطعات از شرکت های آمریکایی (یا از شرکت های خارجی که قطعاتی را می فروشند که بخشی از اجزای آن در ایالات متحده ساخته شده است)، لغو یا به نحو منفی متاثر شده است. به علاوه شرکت هایی که خدمات تعمیرات و نگهداری برای شرکت های هواپیمایی ایرانی ارائه می کنند نیز در صورتیکه چنین خدماتی شامل نصب یا راه اندازی قطعاتی شود که تحت مجوزهای ایالات متحده تولید شده باشند، از ارائه چنین خدماتی منع شده اند.

۸۹ - همچنین، دیوان به این مساله توجه دارد که در حالیکه به طور کلی واردات اقلام غذایی، خدمات پزشکی و تجهیزات پزشکی از اقدامات ایالات متحده مستثنی شده اند، آشکار است که از زمان اعلام این اقدامات توسط ایالات متحده دستیابی به این اقلام غذایی، خدمات پزشکی و تجهیزات برای ایران و شرکت ها و اتباع ایران سخت تر شده است. در این خصوص، دیوان در نظر دارد که در نتیجه این اقدامات، برخی از بانک های خارجی از تامین مالی قراردادهای انصراف داده یا همکاری با بانک های ایرانی را به حالت تعلیق درآورده اند. در نتیجه، انجام مبادلات مالی بین المللی برای ایران، اتباع و شرکت های ایرانی به منظور خرید کالاهایی که علی الاصول از این تدابیر مستثنی شده اند، همانند اقلام غذایی، خدمات پزشکی و تجهیزات، اگر نگوئیم غیرممکن، بسیار سخت شده است.

۹۰ - دیوان در نظر دارد که برخی حقوق ایران به موجب عهدنامه ۱۹۵۵ که در رسیدگی حاضر مورد استناد قرار گرفته و به نظر دیوان باورپذیر هستند، از چنان ماهیتی برخوردارند که عدم رعایت آن می تواند پیامدهای غیرقابل جبرانی دربر داشته باشد. این امر به ویژه برای آن دسته از حقوقی که به واردات و خرید کالاهای ضروری برای نیازهای انساندوستانه مربوط می شوند، همانند (۱) دارو و تجهیزات پزشکی، (۲) اقلام غذایی و کشاورزی و همچنین کالا و خدمات لازم برای امینی هواپیمای مسافربری همانند (۳) قطعات، تجهیزات و خدمات مرتبط ضروری برای امینی پرواز مسافربری (از جمله گارانتی، نگهداری، خدمات تعمیر و بازرسی های مرتبط با امینی)، صادق است.

۹۱- دیوان بر این نظر است که آسیبی غیرقابل جبران است که سلامت و حیات افراد متاثر را در معرض خطر قرار دهد. به نظر دیوان، اقدامات ایالات متحده تا جایی که مانع شرکت های هواپیمایی ایرانی از دستیابی به قطعات و سایر تجهیزات مورد نیاز و همچنین دسترسی به خدمات مرتبط ضروری برای ایمنی پرواز مسافری (از جمله گارانتی، نگهداری، خدمات تعمیر و بازرسی های مرتبط با ایمنی) می شود، ایمنی هوانوردی مسافری در ایران و زندگی مسافران آن را می تواند به خطر بیندازد. دیوان همچنین در نظر دارد که اعمال محدودیت بر واردات و خرید کالاهای ضروری برای نیازهای انساندوستانه همانند اقلام غذایی و دارو از جمله داروهای حیاتی، درمان بیماری های مزمن یا مراقبت های پیشگیرانه، و تجهیزات پزشکی، می تواند تاثیر جدی مخربی برای سلامت و زندگی افراد واقع در قلمروی ایران داشته باشد.

۹۲- دیوان در نظر دارد که در طول جلسه استماع شفاهی، ایالات متحده تضمیناتی داد مبنی بر اینکه وزارت امور خارجه ایالات متحده «بیشترین مساعی خود را» به کار می بندد تا تضمین کند که «نگرانی های مربوط به امور انساندوستانه یا ایمنی پرواز که در نتیجه وضع مجدد تحریم های ایالات متحده ایجاد شده اند»، مورد توجه «کامل و سریع وزارت خزانه داری یا سایر نهادهای مرتبط تصمیم گیرنده» قرار خواهد گرفت. با وجود استقبال از چنین تضمیناتی، دیوان بر این نظر است که از آنجا که این تضمینات محدود به بیان بیشترین مساعی و همکاری میان وزارتخانه های مختلف و سایر نهادهای تصمیم گیرنده می شود، برای رفع کامل نگرانی های مربوط به ایمنی و انساندوستانه مطرح شده توسط خواهان کافی نیستند. در نتیجه، دیوان بر این نظر است که این خطر همچنان باقی است که اقدامات ایالات متحده، به نحو مشروح در فوق، می تواند پیامدهای غیرقابل جبران دربر داشته باشد.

۹۳- دیوان همچنین به این مساله توجه دارد که وضعیت ناشی از اقدامات ایالات متحده پس از اعلامیه ۹ می ۲۰۱۸ مستمر بوده و در حال حاضر تصویری از بهبود دیده نمی شود. همچنین دیوان معتقد است که با در نظر گرفتن اجرای قریب الوقوع مجموعه دیگری از اقدامات برنامه ریزی شده برای بعد از ۴ نوامبر ۲۰۱۴، فوریت وجود دارد.

۹۴- اتخاذ اقدامات موقتی توسط دیوان در پاسخ به نیازهای بشردوستانه، آسیب غیرقابل جبران به هیچ یک از حقوق مورد استناد ایالات متحده وارد نمی کند.

ه - نتیجه گیری و اقداماتی که باید اتخاذ شود

۹۵- دیوان از همه ملاحظات فوق نتیجه می گیرد که شرایط لازم به موجب اساسنامه برای اتخاذ اقدامات موقتی وجود دارد. در نتیجه برای دیوان ضروری است که تا زمان صدور رای نهایی، ترتیبات خاصی را برای حمایت از حقوق مورد ادعای مذکور در فوق (بندهای ۷۵ و ۷۰) تعیین کند.

۹۶- دیوان یادآور می شود که در صورت ارائه درخواست اتخاذ اقدامات موقتی، به موجب اساسنامه می تواند ترتیباتی را تعیین کند که در کل یا در جزء متفاوت از موارد مورد درخواست است. بند ۲ ماده ۷۵ قواعد

دیوان صراحتاً به این اختیار دیوان اشاره می کند. دیوان در گذشته نیز در چندین مورد از این اختیار خود استفاده کرده است. (برای نمونه نک به *Application of the International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination (Qatar v. United Arab Emirates), Provisional Measures, Order of 23 July 2018, para. 73; Application of the International Convention for the Suppression of the Financing of Terrorism and of the International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination (Ukraine v. Russian Federation), Provisional Measures, Order of 19 April 2017, I.C.J. Reports 2017, p. 139, para.* (100)

۹۷- در قضیه حاضر، دیوان با بررسی محتویات اقدامات موقتی مورد درخواست ایران و اوضاع و احوال پرونده، بر این نظر است که لازم نیست اقدامات اتخاذی، مشابه موارد درخواستی باشد.

۹۸- دیوان بر این نظر است که ایالات متحده، بر طبق تعهداتش به موجب عهدنامه ۱۹۵۵ باید، به روش منتخب خود، هر نوع مانع ناشی از اقدامات اعلام شده در ۸ می ۲۰۱۸ برای صادرات آزاد کالاهای ضروری برای نیازهای انساندوستانه همانند (۱) دارو و تجهیزات پزشکی، (۲) اقلام غذایی و کشاورزی و همچنین کالا و خدمات لازم برای امینی هواپیمای مسافربری همانند (۳) قطعات، تجهیزات و خدمات مرتبط ضروری برای امینی پرواز مسافربری (از جمله گارانتی، نگهداری، خدمات تعمیر و بازرسی های مرتبط با امینی)، به ایران را از بین ببرد. به این منظور، ایالات متحده باید تضمین کند که مجوزهای و اجازه های ضروری صادر می شوند و پرداخت ها و سایر مبادلات وجوه تا جاییکه مربوط به کالاها و خدمات مورد اشاره در فوق می شود، مشمول هیچ محدودیتی نمی گردند.

۹۹ - دیوان یادآور می شود که یکی از خواسته های ایران اتخاذ اقدامی به منظور تضمین عدم تشدید اختلاف با ایالات متحده می باشد. دیوان در اتخاذ اقدامات موقتی به هدف حفظ حقوق خاص، می تواند ترتیبات موقتی به منظور ممانعت از تشدید یا تطویل یک اختلاف اتخاذ کند، به شرط آنکه به نظر دیوان اوضاع و احوال چنان مقتضی دارد (نک. به *Application of the International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination (Qatar v. United Arab Emirates), Provisional Measures, Order of 23 July 2018, para. 76; Application of the International Convention for the Suppression of the Financing of Terrorism and of the International Convention on the Elimination of All Forms of Racial Discrimination (Ukraine v. Russian Federation), Provisional Measures, Order of 19 April 2017, I.C.J. Reports 2017, p. 139, para.* (103). دیوان در قضیه حاضر، با در نظر گرفتن همه اوضاع و احوال، علاوه بر اتخاذ ترتیبات خاص، ضروری می داند که اقدام دیگری خطاب به هر دو طرف به هدف تضمین عدم تشدید اختلاف نیز اتخاذ کند.

*

* *

۱۰۰- دیوان مجدداً تأکید می کند که «دستوراتش در مورد اقدامات موقتی به موجب ماده ۴۱ [اساسنامه] الزام آور هستند» (*LaGrand (Germanyv. United States of America), Judgment, I.C.J. Reports*) (2001, p. 506, para. 109) و در نتیجه برای هر طرفی که اقدامات موقتی خطاب به آن است، تعهدات حقوقی بین المللی ایجاد می کند.

*

* *

۱۰۱- تصمیم صادره در رسیدگی حاضر به هیچ وجه خللی بر مساله صلاحیت دیوان در رسیدگی به ماهیت قضیه یا قابل پذیرش بودن دادخواست یا امور ماهوی وارد نمی کند و بر حق دولت جمهوری اسلامی ایران و ایالات متحده آمریکا برای ارائه دفاعیات در مورد این مسائل تاثیری نخواهد گذارد.

*

* *

۱۰۲- بنا به این دلایل،

دیوان،

اقدامات موقتی زیر را اتخاذ می کند:

۱- به اجماع،

ایالات متحده آمریکا، بر طبق تعهدات خود به موجب عهدنامه ۱۹۵۵ مودت، روابط اقتصادی و حقوق کنسولی ملزم است، از روش منتخب خود، هر نوع مانع ناشی از اقدامات اعلام شده در ۸ می ۲۰۱۸ برای صادرات آزاد به سرزمین جمهوری اسلامی ایران را از بین ببرد:

الف - دارو و تجهیزات پزشکی؛

ب - اقلام غذایی و کشاورزی؛ و

ج - قطعات، تجهیزات و خدمات مرتبط (از جمله گارانتی، نگهداری، خدمات تعمیر و بازرسی ها) برای لازم برای ایمنی پروازهای مسافربری؛

۲- به اجماع،

ایالات متحده آمریکا موظف است تضمین کند که مجوزها و اجازه های ضروری صادر می شوند و پرداخت ها و سایر مبادلات وجوه تا جایی که مربوط به کالاها و خدمات مورد اشاره در بند الف می شود، مشمول هیچ محدودیتی نمی گردند؛

۳ - به اجماع،

هر دو طرف ملزمند که از انجام هر عملی که ممکن است اختلاف طرح شده در برابر دیوان را تشدید کرده یا گسترش دهد، یا حل و فصل آن را مشکل تر نماید، خودداری کنند.

تنظیم شده به زبان انگلیسی و فرانسه، متن انگلیسی معتبر است، در کاخ صلح، لاهه، این روز سوم اکتبر، دو هزار و هیجده، در سه نسخه، که یکی از آن دو در بایگانی دیوان و سایر نسخ به دولت جمهوری اسلامی ایران و دولت ایالات متحده آمریکا ارائه خواهد شد.

امضا

عبدالقوی احمد یوسف
رئیس

فیلیپ کورو
دبیر